

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

**DIE LEWE EN WERK VAN DS KÁLMÁN PAPP II (GEB 1924),
MET VERWYSING NA DIE HONGAARSE AGTERGROND, DIE
NEDERLANDSE PERIODE EN DIE SUID-AFRIKAANSE
PERIODE**

DEUR

KÁLMÁN DIEDERIK PAPP

**VOORGELÊ TER VERVULLING VAN DIE VEREISTES
VIR DIE GRAAD**

PHILOSOPHIAE DOCTOR

**IN DIE
FAKULTEIT TEOLOGIE
DEPARTEMENT KERKGESKIEDENIS EN KERKREG
VAN DIE**

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

**PROMOTOR: PROF DR J BUITENDAG
MEDEPROMOTOR: DR J P LABUSCHAGNE**

AUGUSTUS 2010

ERKENNING EN DANKBETUIGINGS

My erkenning en opregte dank aan die volgende instansies en persone:

- * die kerkraad van die Nederduitsch Hervormde Gemeente Nigel vir die studieverlof wat aan my toegestaan is;
- * my aanvanklike studieleier, prof dr S J Botha, vir sy waardevolle leiding, advies en ondersteuning;
- * my medepromotor, dr J P Labuschagne, vir sy bereidheid om as studieleier oor te neem. Sy professionele begeleiding en bystand was onontbeerlik;
- * prof dr J Buitendag vir sy bereidheid om as promotor op te tree;
- * mnre F S van Rensburg en N G Sarkady van die Argiefbewaarplek van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika vir hulle hulpverlening;
- * di W H Steyn en M A Venter vir hulle hulp met die taalversorging van die proefskrif;
- * my oom, dr Z Papp, vir die hulp wat hy vanuit Hongarye verleen het ten opsigte van die inligting oor die voorgeslagte en familiegeskiedenis;
- * my familie, kollegas en vriende vir al hulle aanmoediging en belangstelling;
- * my ouers vir die talle gesprekke met die oog op die verskaffing van inligting, vertaling van tekste en die verifiëring van inligting. Sonder hulle liefdevolle ondersteuning, samewerking en hulp sou die afhandeling van hierdie studie nie moontlik wees nie;
- * my vrou, Leoné, en ons kinders, Kalman Henri en Diederik Neville, vir hulle liefde, geduld en alles wat hulle moes ontbeer;

Bo alles my dank aan God, wat my in staat gestel het om 'n lank gekoesterde lewensideaal te verwesenlik. Aan Hom kom al die eer toe!

INHOUDSOPGAWE

	PRAEFATIO	1
1	INLEIDING	3
1.1	Motivering	3
1.2	Probleemstelling/studieveld	5
1.3	Metodologie	6
1.4	Studie se bydrae tot die gemeenskap	9
2	HISTORIESE AGTERGRONDE	11
2.1	Volk, land en taal	11
2.1.1	Die geskiedenis van die Hongare	11
2.1.1.1	Oorsprong	11
2.1.1.2	Volkstigting en landbesetting	12
2.1.1.3	Totstandkoming van 'n prinsdom	12
2.1.1.4	Totstandkoming van 'n feodale koninkryk	12
2.1.1.5	Die onstuimige Middeleeue	13
2.1.1.6	Die Boere-opstand en Turkse besetting in die sestiende eeu	25
2.1.1.7	Die stryd teen die Habsburgers in die sewentiende eeu	29
2.1.1.8	Die vervolging van die Protestante in die agtiende eeu	31
2.1.1.9	Die Oostenryks-Hongaarse monargie in die negentiende eeu	32
2.1.1.10	Die tragiese eerste dekades van die twintigste eeu	36
2.1.2	Die land van die Hongare	44
2.1.2.1	Geografie	44
2.1.2.2	Demografie	45
2.1.2.3	Ekonomie	46
2.1.3	Die taal van die Hongare	47
2.2	Kerklike agtergrond	49
2.2.1	Die geskiedenis van die Hervormde Kerk van Hongarye	49
2.2.1.1	Voorgeskiedenis	49
2.2.1.2	Die Kerkhervorming in die sestiende eeu	52
2.2.1.3	Die Kontrareformasie in die sewentiende eeu	55
2.2.1.4	Die stryd om bestaansreg in die agtiende eeu	58

2.2.1.5	Die opkoms van 'n volkskerk in die negentiende eeu	61
2.2.1.6	Die eerste dekades van die twintigste eeu	72
2.2.2	Kerkgbegrip	73
2.2.3	Organisasie van die Kerk	75
2.2.4	Belydenis	78
2.2.5	Ampbeskouing en ampte	81
2.2.5.1	Die predikant (<i>lelkész</i>)	82
	(a) Opleiding	82
	(b) Toelating en toetreding tot die amp	83
	(c) Ampspligte	84
	(d) Ampsvoorregte en emolumente	86
2.2.5.2	Die ouderling (<i>presbiter</i>)	87
	(a) Verkiesing en bevestiging	87
	(b) Ampspligte	87
2.2.6	Vergaderings van die ampte	87
2.2.6.1	Die presbiterium	88
2.2.6.2	Bykomende vergaderings	90
2.2.7	Die erediens	91
2.2.8	Sakramente	94
2.2.8.1	Nagmaal	94
2.2.8.2	Doop	96
2.2.9	Kategese	98
2.2.10	Die kerklied	100
2.2.11	Fees- en gedenkdae	102
2.2.12	Barmhartigheidsdiens	103
2.2.13	Ekumeniese betrekkinge	105
2.2.14	Kerklike finansies	107
2.2.15	Kerklike publikasies	108
2.3	Genealogiese agtergrond	109
2.3.1	Familiegeskiedenis	109
2.3.2	Die voorgeslag aan vaderskant	110
2.3.3	Die voorgeslag aan moederskant	113

3	KINDER- EN STUDENTEJARE (1924-1946)	118
3.1	Kinderjare	118
3.1.1	Geboorte en kleutertydperk	118
3.1.2	Laerskooltydperk	123
3.1.3	Hoërskooltydperk	126
3.2	Studentejare	137
3.2.1	Eerste fase	137
3.2.2	Interval	144
3.2.3	Tweede fase	151
3.2.4	Vertrek na Nederland	154
4	VERBLYF IN NEDERLAND (1947-1949)	156
4.1	Aankoms en vestiging	156
4.2	Teologiese toneel in Nederland	156
4.3	Studentetyd	169
4.4	Emigrasie na Suid-Afrika	190
5	LEWENSVERLOOP IN SUID-AFRIKA (1949-2008)	192
5.1	Aankoms en vestiging	192
5.2	Teologiese beeld van die Nederduitsch Hervormde Kerk	194
5.3	Studentetyd	198
5.4	Toelating tot die evangeliebediening	200
5.4.1	Stryd om toelating	200
5.4.2	Preekwerk in Kaapstad	223
5.4.3	Proponentseksamen	224
5.5	Afloswerk as proponent	225
5.5.1	Gemeente Potchefstroom	225
5.5.2	Gemeente Witbank	229
5.6	Bedieningstyd in die gemeente Krugersdorp	232
5.6.1	Die eerste dekade	232
5.6.1.1	Die skepping van 'n tweede predikantstandplaas	232
5.6.1.2	Beroep, ontvangs en ordening	234
5.6.1.3	Die eerste twee maande	243
5.6.1.4	Werksverdeling tussen die predikante	245

5.6.1.5	'n Lesing in pleks van 'n preek	246
5.6.1.6	Eerste kerkraadsvergadering	254
5.6.1.7	Geboorte van die eerste kind	255
5.6.1.8	Eerste ringsvergadering	255
5.6.1.9	Afstigting word oorweeg	257
5.6.1.10	Die vertrek van dominee W F H Huysers	258
5.6.1.11	Afstigting van die gemeente Magaliesburg	260
5.6.1.12	Kassiersbedrog	262
5.6.1.13	Klagtes oor huisbesoek	263
5.6.1.14	Geboorte van die tweede kind	263
5.6.1.15	Opening van die Kerkmusiekskool	264
5.6.1.16	Eerste Algemene Kerkvergadering	266
5.6.1.17	Betrokkenheid by Nederlandse immigrantebearbeiding	266
5.6.1.18	Spanning met die orrelis	267
5.6.1.19	Afstigting van die gemeente Krugersdorp-Oos	268
5.6.1.20	Voorsiening vir toekomstige uitbreidings	269
5.6.1.21	Beroep na die gemeente Oos-London	270
5.6.1.22	Betrokkenheid by die Filmkomitee en Filmburo	271
5.6.1.23	Lidmaatskap van die Paardekraal Feeskommissie	272
5.6.1.24	Geboorte van die derde kind	274
5.6.1.25	Beroep na die gemeente Westonaria	278
5.6.1.26	Die 1956 Rewolusie in Hongarye	279
5.6.1.27	Hulpverlening aan die Hongaarse vlugteling	281
5.6.1.28	Vertrek van professor en mevrou B Gemser	287
5.6.1.29	Geboorte van die vierde kind	291
5.6.1.30	Radiopraatjies oor vreemde godsdienste	293
5.6.1.31	Aankoms van die Angola-Boere	294
5.6.1.32	Opening van die NHSV tehuse	297
5.6.1.33	Verskuiwing van die Kerkmusiekskool	298
5.6.1.34	Naturalisasie	299
5.6.1.35	Optrede by die Universiteit van die Witwatersrand	301
5.6.1.36	Bevordering van ekumeniese bande	303

5.6.1.37	53ste Algemene Kerkvergadering	306
5.6.1.38	Geboorte en aanneming van die vyfde kind	307
5.6.1.39	Die Geyserverhoor	310
5.6.1.40	Sewentigste verjaardag van die gemeente en ampsjubileum	311
5.6.2	Die tweede dekade	311
5.6.2.1	Vorbereidings vir 'n besoek aan Europa	311
5.6.2.2	Debatvoering oor die vryheid van eksegeese	311
5.6.2.3	Uitspraak in die Geyserverhoor	312
5.6.2.4	Betrokkenheid by die Jac van Belkum Kinderhuis	313
5.6.2.5	Eerste besoek aan Europa	314
5.6.2.6	Onthulling van die Krugerstandbeeld	315
5.6.2.7	Vorbereidings vir 'n medeleraar	315
5.6.2.8	Die Geysersaak	317
5.6.2.9	Drie mislukte beroepe	319
5.6.2.10	Afstigting word weer oorweeg	319
5.6.2.11	Die Steenekamp episode	320
5.6.2.12	Gedwonge afstigting	328
5.6.2.13	Administratiewe nalatigheid	330
5.6.2.14	Verhuising	331
5.6.2.15	Vorbereidings vir pastoriebou	331
5.6.2.16	Oprigting van die nuwe pastorie	338
5.6.2.17	Klag insake pligsversuim	340
5.6.2.18	Proselietmakery ontmasker	343
5.6.2.19	Die Geysers/Naudé lastereis	344
5.6.2.20	Eerste familiebesoek uit Nederland	345
5.6.2.21	Viering van die 75ste bestaansjaar van die gemeente	347
5.6.2.22	Omskepping van slagpale in 'n kerksaal	349
5.6.2.23	Beroep na die gemeente Randburg	350
5.6.2.24	Finansiële druk op die gemeente en gesin	351
5.6.2.25	'n Tweede besoek aan Europa	354
5.6.2.26	'n Tweede klag	356
5.6.2.27	Die Krugermiljoene	357

5.6.2.28	Betrokkenheid by die vieringe van die Bybeljaar	359
5.6.2.29	Eerste familiebesoek uit Hongarye	360
5.6.2.30	Finansiële verligting	361
5.6.2.31	Opknapping van die kerkgebou	362
5.6.3	Die derde dekade	363
5.6.3.1	Nalatigheid ten opsigte van huweliksdokumentasie	364
5.6.3.2	Een-en-twintigste bestaansjaar van die ring van Krugersdorp	365
5.6.3.3	Aanbod van benoeming by die Bybelgenootskap van SA	366
5.6.3.4	Gewapende aanhouding deur 'n lidmaat	367
5.6.3.5	Betrokkenheid by Sterkfontein Hospitaal	370
5.6.3.6	Besoek van Kardinaal Mindszenty	370
5.6.3.7	Eerste besoek aan Suidwes-Afrika	372
5.6.3.8	Eerste uitsaaidiens	373
5.6.3.9	Pastorale hulp in Outjo	376
5.6.3.10	Optrede in die Rooms-katolieke kerk	377
5.6.3.11	Restourasie van die kerkgebou	378
5.6.3.12	Inrigting van 'n kerkgebou in Outjo	379
5.6.3.13	Herdenking van die Hongaarse galeislaafpredikante	380
5.6.3.14	'n Waarskuwing uit Duitsland	380
5.6.3.15	Kwarteeufees van die ring van Krugersdorp	381
5.6.3.16	'n Derde besoek aan Europa	383
5.6.3.17	25ste ampsjubileum	383
5.6.3.18	Twee verdere besoeke aan Europa	384
5.6.3.19	Eerste keeloperasie	385
5.6.3.20	Oorweging aan 'n Hongaarssprekende gemeente	385
5.6.3.21	Inwyding van die eerste kerkgebou in Outjo	388
5.6.3.22	Betrokkenheid by Laerskool Burgershoop	390
5.6.3.23	Twee proefpreke in Krugersdorp	392
5.6.3.24	Bevestiging van oudste seun in die gemeente Erasmia	394
5.6.3.25	Aankoop van 'n eie woonhuis	394
5.6.3.26	Huweliksbevestiging van derde seun	395
5.6.3.27	Tweede familiebesoek uit Nederland	395

5.6.3.28	Huweliksbevestigings van eerste en tweede seuns	395
5.6.3.29	Nog twee proefpreke in Krugersdorp	396
5.6.3.30	Derde familiebesoek uit Nederland	397
5.6.4	Die vierde dekade	398
5.6.4.1	Die terugslae van 1982	399
5.6.4.2	'n Besoek uit Duitsland	400
5.6.4.3	Bevestiging van derde seun in die gemeente Florida	401
5.6.4.4	Televisie-opname deur die SAUK	401
5.6.4.5	Geboorte van die eerste kleinkinders	402
5.6.4.6	Inwyding van die tweede kerkgebou in Outjo	403
5.6.4.7	Betrokkenheid by die 1983 Bybelfees	404
5.6.4.8	'n Tweede besoek uit Duitsland	405
5.6.4.9	Huweliksbevestiging van jongste dogter	406
5.6.4.10	Agteruitgang van die gemeente Krugersdorp	406
5.6.4.11	Vierde familiebesoek uit Nederland	407
5.6.4.12	Sestigste verjaardag	407
5.6.4.13	Tweede familiebesoek uit Hongarye	408
5.6.4.14	Betrokkenheid by Paardekraal Geloftefees van 1984	409
5.6.4.15	Drie verliese in vier maande	411
5.6.4.16	Halfeeufees van die kerkgebou	413
5.6.4.17	Betrokkenheid by die nuwe kategesehandleidings van die kerk	413
5.6.4.18	Restourasie van die kerkgebou	414
5.6.4.19	Vriendskap met twee Rooms-katolieke nonne	415
5.6.4.20	Herdenking van die Hongaarse Rewolusie van 1956	415
5.6.4.21	Oprigting van 'n omheining by die kerkgebou	416
5.6.4.22	Die terugslag van 1987/8	417
5.6.4.23	Pastorale hulp in die gemeente	419
5.6.4.24	'n Besoek uit die Verenigde State van Amerika	419
5.6.4.25	Die terugslae van 1988/9	420
5.6.4.26	Beplanningeplanning van die Eeufees in 1991	424
5.6.4.27	Amnestie	425
5.6.4.28	Laaste ringsvergadering	428

5.6.4.29	Die terugslae van 1991	429
5.6.4.30	Aansoek om emeritaat	430
5.6.4.31	Gedenkalbum	431
5.6.4.32	Eeufees van die gemeente Krugersdorp	432
5.6.4.33	Emeritaat	434
5.7	Aftreejare	442
5.7.1	Die Paardekraal Geloftefees van 1991	442
5.7.2	Verhuising en vestiging in aftreehuis	450
5.7.3	Huweliksbevestiging en hertoelating van oudste seun	452
5.7.4	Erkenning vir dienswerk	453
5.7.5	Besoeke uit die Verenigde State van Amerika en Roemenië	454
5.7.6	Sewentigste verjaardag	458
5.7.7	Hertoelating van skoondogter	459
5.7.8	Rugoperasie	459
5.7.9	Geboorte van sewende kleinkind	461
5.7.10	Die verliese van 1995/6	461
5.7.11	Pelgrimstog na Hongarye	464
5.7.12	Gesondheidsterugslae	471
5.7.13	'n Tweede reis na Hongarye	473
5.7.14	Die verliese van 2001	477
5.7.15	Goue bruilof	478
5.7.16	50ste ampsjubileum	480
5.7.17	Derde familiebesoek uit Hongarye	487
5.7.18	Herdenking van die Hongaarse Vryheidsoorlog van 1848	490
5.7.19	Tweede keeloperasie	491
5.7.20	Tagtigste verjaardag	491
5.7.21	'n Tweede afskeid van die gemeente Krugersdorp	494
5.7.22	Rustiger jare	495
5.7.23	Toekenning van ereprofessoraat	499
5.7.24	Teologiese evaluasie	503
6	SLOTWOORD	506
	ORATIO	510

LITERATUURVERWYSINGS	511
OPSOMMING	524
SUMMARY	527
SLEUTELTERME	530

PRAEFATIO

HYMNUS HUNGARICUS

Magyar Himnusz

(első verse)

Isten, áldd meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Balsors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Megbünhődte már e nép
A multat s jövődőt!

(Tekst: Ferenc Kölcsey 1823)

Die Hongaarse Volkslied

(eerste strofe)

O, God, gee seën aan die Hongaar,
skenk oorvloed en blymoedigheid.
Wil deur u hand hom tog bewaar,
in tye van vyandigheid.
Só lank beproef deur teëspoed,
gee nou 'n vreugdejaar aan hom.
As volk het hy reeds klaar geboet,
vir dit wat was en dit wat kom!

(Afrikaanse vertaling: K Papp 2005, Afrikaanse omdigting: K D Papp 2005)

DIPLOMA PROFESSORIS HONORIS CAUSA

*NOS SUPERINTENDENTIA CISTIBISCANA ECCLESIAE
REFORMATAE IN HUNGARIA ET ILLUSTRÉ COLLEGIUM
SÁROSPATAKIENSE REVERENDISSIMUM AC DOCTISSIMUM
DOMINUM*

PAPP KÁLMÁN

PROFESSOREM HONORIS CAUSA

*IN NOSTRA ACADEMIA THEOLOGICA CREAVIMUS ET
DECLARAVIMUS, IN CUIUS FIDEM DIPLOMA HOC SIGILLO
COLLEGII NOSTRI MUNITUM ET CONSUETIS SUBSCRIPTIONIBUS
ROBORATUM EI DARI CURAVIMUS.*

*DATUM IN CIVITATE SÁROSPATAK, IN HUNGARIA,
DIE XIV.MENSIS SEPTEMBRIS A.D. BIS MILLESIMO OCTO.*

Ds Kálmán Papp II ontvang 'n ereprofessoraatstoekening van prof József Börzsönyi van die Teologiese Akademie van die Hervormde Kollegium van Sárospatak in Hongarye op 14 September 2008